

Curriculum Model for the Sexual Education of Male Students in Lower Secondary School

Hassan Jamshidi¹, Ahmadreza Hassankhani², Mahmoud Shafiee³

¹ Department of Educational Sciences and Curriculum Planning, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran (**Corresponding author**).

jamshidih1056@gmail.com

² Department of Theology, Shahid Bahonar Campus, Farhangian University, Tehran, Iran.

a.hasankhani@cfu.ac.ir

³ Department of Family Counseling, Ardakan University, Yazd, Iran.

shafieamahmood@gmail.com

Abstract

Sexual education of students is among the significant issues that influence the future of both individuals and society. The present study was conducted with the aim of presenting a curriculum model for the sexual education of male students in the first cycle of secondary school. The research approach is qualitative. The data collection instrument in this study was note-taking, relying on printed and digital library sources related to the subject. For sampling, a homogeneous purposive sampling method was used, and 46 articles related to sexual education were selected and examined. The method of data analysis was thematic coding combined with the Attride-Sterling technique. To determine the validity of the findings, triangulation was employed, and to enhance reliability, sequential data analysis was conducted without bias or subjective influence. According to the results of the study, 27 categories of components were identified in relation to the four elements of curriculum. In designing the curriculum, Tyler's model was applied, including: goals such as ensuring the psychological and physical health of students, observing proper modesty and hijab, preventing sexual deviation, understanding sexual issues relevant to the culture of society, protecting individuals from sexual corruption, and preparing them for assuming sexual responsibility; content consisting of 13 sub-components (familiarity with sexually transmitted diseases, prevention of sexual abuse, types of media influencing sexual education, sexual identity, sexual health, sexual duties within the family, the opposite sex and relations with it, spiritual methods for proper sexual training, sources of sexual information, sexual ethics, guidance of sexual instinct, harms of sexual deviation, and methods of presenting sexual information); teaching-learning methods including pedagogical approaches and educational methods in Islam; and evaluation covering three components:

Received: 2024/12/02 ; **Revision:** 2024/12/25 ; **Accepted:** 2024/01/20 ; **Published online:** 2025/04/09

Cite this article: Jamshidi, H., Hassankhani, A.R. & Shafiee, M. (2025). Curriculum Model for the Sexual Education of Male Students in Lower Secondary School. *Journal of transcendental education*, 4(1), p. 73-96.

Publisher: Teacher-Propagator Training Center of Seminaries
©2025/authors retain the copyright and full publishing rights

Article type: Research Article
<https://tarbiatmotali.ismc.ir/>

principles of evaluation, evaluation methods, and evaluation tools. Policymakers and curriculum planners of lower secondary school can, by employing the extracted conceptual model, adopt appropriate measures for effective and high-quality implementation of sexual education curricula. Instructors and teachers will also be able to adapt the existing model to their practical teaching experiences to achieve more effective instruction.

Keywords: Curriculum, Lower Secondary School, Sexual Education, Male Students.

الگوی برنامه درسی تربیت جنسی دانش آموزان پسر دوره اول متوسطه

حسن جمشیدی^۱، احمدرضا حسنخانی^۲، محمود شفیعی^۳

^۱ گروه علوم تربیتی و برنامه‌ریزی درسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
jamshidih1056@gmail.com (نویسنده مسئول)

^۲ گروه الهیات، پردیس شهید باهنر، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. a.hasankhani@cfu.ac.ir

^۳ گروه مشاوره خانواده، دانشگاه اردکان، یزد، ایران. shafieamahmood@gmail.com

چکیده

تربیت جنسی دانش آموزان از مسائل مهمی است که آینده افراد و جامعه، تحت تاثیر آن قرار دارد. پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی برنامه درسی تربیت جنسی برای دانش آموزان پسر دوره اول متوسطه انجام شد. رویکرد پژوهش از نوع کیفی می باشد. ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق، فیش برداری است که برای دستیابی به مبانی نظری پژوهش از منابع کتابخانه‌ای چاپی و دیجیتال مرتبط با موضوع پژوهش استفاده شد. برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند متجانس استفاده شد و تعداد ۴۶ مقاله مرتبط با تربیت جنسی انتخاب و مورد بررسی قرار گرفت. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، روش کدگذاری موضوعی و استفاده از روش آتراید استرلینگ بود. برای تعیین اعتبار یافته از روش سه سوسازی استفاده گردید و برای افزایش پایایی، تحلیل متوالی داده‌ها به دور از سوگیری و اعمال نظر خاصی انجام شد. طبق نتایج پژوهش حاضر ۲۷ طبقه مولفه در راستای ۴ عنصر برنامه درسی به دست آمد. در طراحی برنامه درسی از الگوی تایلر استفاده گردید که شامل چهار عنصر هدف شامل تأمین سلامت روانی و جسمی دانش آموزان، رعایت عفاف و حجاب مناسب، پیشگیری از انحراف جنسی، شناخت مسائل جنسی مرتبط با فرهنگ جامعه، حفظ افراد از آلودگی و فسادهای جنسی، آمادگی برای برعهده گرفتن مسئولیت جنسی، محتوا شامل ۱۳ زیرمولفه (آشنایی با بیماری‌های جنسی، جلوگیری از سوء استفاده‌های جنسی، انواع رسانه‌های موثر در تربیت جنسی، هویت جنسی، بهداشت جنسی، وظایف جنسی در خانواده، جنس مخالف و ارتباط با آن، شیوه‌های معنوی قرار گرفتن صحیح در مسیر تربیت جنسی، منابع دریافت اطلاعات جنسی، اخلاق جنسی، چگونگی هدایت غریزه جنسی، آسیب‌های انحراف جنسی و چگونگی ارائه اطلاعات جنسی)، روش‌های یاددهی- یادگیری شامل روش‌های تدریس و روش‌های

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۱۲؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۱۰/۰۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۰۱؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۴/۱۰/۲۰

استاد به این مقاله: جمشیدی، حسن؛ حسنخانی، احمدرضا؛ شفیعی، محمود (۱۴۰۴). الگوی برنامه درسی تربیت جنسی دانش آموزان پسر دوره اول متوسطه. تربیت متعالی، ۴(۱)، ص ۷۳-۹۶.

<https://tarbiatmotali.ismc.ir/>

نوع مقاله: پژوهشی

ناشر: مرکز تربیت معلم مبلغ

۱۴۰۴ © نویسندگان دارنده حق مؤلف مقاله خود بدون محدودیت هستند.

تربیتی در اسلام و ارزشیابی سه مولفه اصول ارزشیابی، روش‌های ارزشیابی و ابزارهای ارزشیابی می‌باشد. سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان درسی دوره اول متوسطه می‌توانند با استفاده از الگوی مفهومی مستخرج، تدابیر شایسته را جهت اجرای مطلوب و با کیفیت برنامه درسی تربیت جنسی برای دوره اول متوسطه اتخاذ کنند. مربیان و آموزگاران نیز قادر خواهند بود تا الگوی موجود را براساس تجربیات عملی تدریس تطبیق دهند، تا تدریس اثربخش‌تری داشته باشند.

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی، دوره اول متوسطه، تربیت جنسی، دانش‌آموزان پسر.

۱. مقدمه

از جمله رسالت‌های نظام آموزش و پرورش، شکوفایی تمامی استعدادهای دانش‌آموزان است. از جمله این استعدادها، غریزه جنسی است که موجب تغییرات و تحولات اساسی در حیات انسان است (قائمی، ۱۳۸۶). تربیت جنسی جامع می‌تواند به کودکان و نوجوانان کمک کند تا چارچوبی از موضوعات بهداشتی و اجتماعی پیچیده و بحرانی را در ذهن ایجاد کنند. فراهم کردن اطلاعات دقیق درباره روابط جنسی و مسائل مرتبط با آن، می‌تواند نتیجه تصمیم‌گیری‌هایی باشد که به زندگی‌های سالم‌تر منجر شود (بريست^۱ و همکاران، ۲۰۱۳). اوایل نوجوانی، مقطعی کلیدی در زندگی یک فرد است؛ به‌طوری که تحقیقات نشان می‌دهد که این مرحله از رشد، دومین دوره مهم رشد در طول عمر انسان است (بیشاپ و هریسون، ۲۰۲۱). اغلب اختلالات و ناسازگاری‌های رفتاری پس از دوران کودکی، ناشی از کمبود توجه به این دوران حساس و عدم هدایت صحیح در روند رشد و تکامل است. یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار بر هر انسانی، نحوه تربیت او است و با توجه به اینکه انسان دارای ابعاد مختلف جسمی و روحی است، تربیت او نیز باید همه‌جانبه و در عین حال، هماهنگ باشد. بر این اساس، باید تربیت جنسی را به‌عنوان حلقه‌ای از حلقه‌های تربیت به‌شمار آورد. عوامل علی (شناخت دقیق نوجوانان، شناخت ضرورت‌های تربیت جنسی و هدایت و جهت‌دهی به رفتار مناسب جنسی)، پدیده اصلی (طرح‌ریزی تربیت جنسی کارآمد)، شرایط مداخله‌گر (تعصبات مذهبی و اعتقادی نادرست، دیدگاه‌های اجتماعی-فرهنگی، سیاست‌های آموزشی-سازمانی)، عوامل زمینه‌ای (نبود سیاست‌های روشن و جسورانه، ناکارآمدی والدین، منابع اطلاعاتی نامعتبر)، راهبردها (غلبه بر موانع فرهنگی، رعایت ملاحظات فرهنگی-اجتماعی، ظرفیت‌سازی در نظام آموزشی و والدین، همکاری بین‌بخشی، راهکارهای آموزش، اصول آموزش) و پیامدها (فردی و اجتماعی) الگوی فرآیند تربیت جنسی نوجوانان را منعکس می‌نماید (طهماسب‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰) و با مغفول بودن این نوع تربیت در برنامه درسی پسران نوجوان، ضرورت طراحی برنامه درسی تربیت جنسی برای پسران در دوره متوسطه اول که در سن نوجوانی به‌سر می‌برند، دیده شد.

نتایج پژوهش میک سین^۲ و همکاران (۲۰۲۰) حاکی از اثربخشی برنامه تربیت جنسی نوجوانان در برآورده کردن نیازهای دانشی آنان بوده است. بنا به توصیه آنها، ضروری است که تربیت جنسی نوجوانان از طریق مراجع مرتبط بهداشتی، آموزشی و مهارت‌آموزی صورت پذیرد. برنامه درسی، یکی از ابزارهایی است که با طراحی و اجرای صحیح آن می‌توان نسل امروز را برای رویارویی و مواجهه با چالش‌ها، تغییرها

1. Brissette

2. Meiksin

و مسائلی که در حال حاضر وجود داشته یا در آینده به وجود می‌آیند، توانا ساخت و شهروندانی شایسته و توانا را برای جامعه تربیت کرد. همچنین آموزش موضوعات جنسی، یک فرآیند تغییر رفتار محسوب می‌شود که دربرگیرنده یک جریان درازمدت کسب اطلاعات درباره زندگی خصوصی، هویت جنسی و روابط است. مهم‌ترین هدف این آموزش‌ها توسعه رفتارهای مثبت جنسی، اتخاذ رویکردی محترمانه به خود و دیگران، دوری از تجاوز و خشونت جنسی، تجارب جنسی سالم، برنامه‌ریزی برای پدر و مادر شدن، پیشگیری از بارداری‌های دوره نوجوانی، سقط جنین و بیماری‌های آمیزشی است (رزاقی، ۱۳۹۳). پیشینه موضوع پژوهش حاضر نشان می‌دهد اگرچه تحقیقاتی در این حوزه صورت گرفته است؛ اما بیشتر، روش‌های کمی مدنظر بوده و از سوی دیگر، برای دوره متوسطه اول با توجه به اهمیت زیاد آن، پژوهش‌ها بسیار کمتر هستند. پیشینه پژوهش در حوزه داخل کشور شامل تحقیقاتی از قبیل تحقیق رزاقی و همکاران (۱۳۹۲) با عنوان «چالش سلامت جنسی نوجوانان جداشده از خانه» است. محققان در این تحقیق دریافتند بیشتر نوجوانان جامعه ما در دستیابی به منابع معتبر موضوعات جنسی با محدودیت مواجه بوده و در این زمینه، نه تنها آموزش‌های مؤثر را دریافت نکرده‌اند؛ بلکه برای آنها دوره‌های آموزشی مورد نیاز نیز طراحی و برنامه‌ریزی نشده است. این موضوع آنجا اهمیت می‌یابد که در اغلب موارد، مهم‌ترین منابع نوجوانان در دستیابی به اطلاعات جنسی، دوستان و همسالان و رسانه‌های تصویری همچون شبکه‌های ماهواره‌ای و پایگاه‌های اینترنتی و تصاویر و صحنه‌های هرزه‌نگاری است. ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی نشان دادند که اقدامات آموزش و پرورش، برای پاسخگویی به نیازهای تربیت جنسی دانش‌آموزان در این دوره کافی نمی‌باشد.

دیانی و همکاران (۱۳۹۴)، در تحقیقی با عنوان «نقش مربیان در تربیت جنسی کودکان و نوجوانان»، دریافتند که از دیدگاه اسلام، تربیت جنسی، تنها آموزش جنسی و انتقال اطلاعات و مسائل مرتبط با جنسیت نیست؛ بلکه به معنی فراهم آوردن زمینه شناخت غریزه و جنسیت در کنار دیگر ساحت‌های انسانی، درک و بیان تفاوت‌ها، کنترل غریزه جنسی و هدایت آن به منظور تداوم نسل و پیشگیری از انحرافات و لغزش‌های جنسی و از همه مهم‌تر کمک به رشد و تعالی انسان است. نتایج تحقیق اسلامیان و همکاران (۱۳۹۴) نیز نشان داد که مهم‌ترین اهداف برنامه درسی تربیت جنسی، ناظر بر جلوگیری از تهاجم فرهنگی، هدایت جنسی، حفظ پاکدامنی، جلوگیری از تخلف جنسی، آمادگی تشکیل خانواده، سلامت روان، تغییر فرهنگ مدیریت رفتارهای جنسی، ارائه دستورالعمل اجرایی مشخص برای آموزش‌های جنسی، افزایش دانش و مهارت مدرّسان مدارس، ایجاد صفت‌ها و رفتارهای جنسی سالم و زدودن صفت‌های ناشایست در دانش‌آموزان، توجه به ابعاد معنوی و روحانی مسائل جنسی و... می‌باشد.

همچنین، محتوای برنامه تربیت جنسی در مدارس باید دربرگیرنده مقوله‌هایی نظیر آموزش جنسی مبتنی بر معنویت و تعالیم دینی، توجه به رعایت چارچوب‌های مذهبی و ارزش‌های اجتماعی در رفتارهای جنسی، ارائه اطلاعات و آگاهی‌های مفید و سازنده در زمینه رفتارهای سالم جنسی، آموزش سلامت جنسی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی، روش‌های حفظ و مراقبت جنسی و آثار عاطفی، روانی و جسمانی ناشی از آن، ترس از همجنس‌گرایی، تأکید بر جنبه‌های جامعه‌شناسی، پاسخ صادقانه به سؤال‌ها و ابهام‌های دانش‌آموزان در ارتباط با مسائل جنسی باشد.

در تحقیقاتی که در خارج از ایران انجام شده می‌توان به پژوهش‌هایی از جمله تحقیق میشل^۱ (۲۰۰۷) با عنوان «آموزش جنسی: چرا این برای نوجوان شما مهم است؟» اشاره کرد؛ که با مجادله‌انگیز خواندن تربیت جنسی، از گنجانده شدن این حوزه در قالب برنامه‌های درسی مقطع متوسطه حمایت کرده و تأکید می‌کند که تربیت جنسی در مدارس باید دانش‌آموزان را با انواع مختلف رفتارهای جنسی، روش‌های حفظ و مراقبت‌های جنسی و نیز آثار عاطفی، روانی و جسمانی ناشی از فعالیت‌های جنسی آشنا کند و در عین حال، امکان طرح پاسخ به سؤال‌های مختلف دانش‌آموزان در زمینه مسائل جنسی را فراهم سازد. نتایج پژوهش داسیلوا^۲ و همکاران (۲۰۱۳) با عنوان «آموزش جنسی در چشم معلمان ابتدایی در نووهمبورگو، ریو گراند دو سول، برزیل»، نشان داد که موضوعات تربیت جنسی از دید معلمان مدارس ابتدایی برزیل، شامل آشنایی با اندام تناسلی، بارداری و پیشگیری از آن، بهداشت جنسی و روابط با جنس مخالف و هویت جنسی هستند. پسکین^۳ و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان «کامپیوتر- بهداشت جنسی و برنامه‌های آموزش و پرورش»، دریافتند که استفاده از کامپیوتر و اینترنت، بر رفتار و عوامل جنسی تأثیر می‌گذارد. گیسون و همکاران^۴ (۲۰۱۰) نیز در تحقیقی با عنوان درک و نگرش والدین، دانشجویان و معلمان نسبت به تحصیلات جنسی در مدرسه، به مبحث آزار جنسی در مدارس ایالت متحده آمریکا پرداخته‌اند. در کلاس درس، راهرو مدرسه، رختکن، سالن ورزشی، اتاق ناهار و خارج از مدرسه نیز آزارهای جنسی به شکل‌های کلامی، لمس کردن و پایین آوردن لباس و یا تجاوز گزارش شده است. پژوهش حاضر، درصدد مطالعه تربیت جنسی با روش کیفی و متمرکز بر دوره متوسطه اول پسران است؛ زیرا دوره متوسطه اول، مابین دوره ابتدایی و متوسطه دوم قرار دارد و می‌توان آن را دوره‌ای سرگردان و ریسک‌پذیرتر دانست. بر همین اساس، پژوهش حاضر می‌تواند تلاشی در شناسایی و تبیین عناصر این نوع

1. Michael

2. da Silva

3. Peskin

4. Gibson

برنامه درسی باشد. لذا، اگر موضوعات مرتبط با تربیت جنسی در قالب یک برنامه درسی به دانش آموزان ارائه شود؛ علاوه بر واکسینه کردن آنها نسبت به آسیب‌های اجتماعی، پاسخگوی پرسش‌های طبیعی دوران بلوغ آنان نیز خواهد بود و در نتیجه، می‌تواند انتظارات جامعه را در خصوص تربیت جنسی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی برآورده سازد.

۲. روش پژوهش

رویکرد این پژوهش از نوع کیفی است. برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند و متجانس استفاده گردید. به این منظور، تعداد ۴۶ مقاله که موضوعاتشان مرتبط با موضوع تحقیق بود از منابع کتابخانه‌ای چاپی و دیجیتال استخراج شد و مورد تحلیل قرار گرفت که در جدول (۱) آمده است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، کدگذاری موضوعی و با استفاده از روش آتراید استرلینگ^۱ بود. در این پژوهش از روش تحلیل متوالی داده‌ها استفاده شده است. در مرحله اول، برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون کیفی از نوع مدل قیاسی و کدگذاری موضوعی استفاده شد؛ که طی سه مرحله انجام پذیرفت. از این روش در فاز کیفی نیز استفاده شده است.

جدول ۱- پژوهش‌های مرتبط

عنوان پژوهش	پژوهشگر
آموزش جنسی به کودک و نوجوان از دیدگاه اسلامی و مطالعات روان‌شناختی	فقیهی، شکوهی یکتا و پرند (۱۳۸۷)
طراحی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت جنسی در دوره ابتدایی	محمدیگی، فقیهی و ناطقی (۱۳۹۶)
پیشگیری از آسیب‌های جنسی کودکان در اسلام	مقدادی و جوادپور (۱۳۹۶)
شناخت کنجکاوی‌های جنسی کودکان: مقدمه‌ای بر آموزش و ارتقای سلامت جنسی آنان	قربانی، زمانی علویجه، شهری، زارع و مرعشی (۱۳۹۴)
دانش پیشگیری از اچ. آی. وی. و بهداشت باروری جنسی در میان نوجوان پاپوا در یک مشاوره ارتقاء سلامت با استفاده از نمونه دوستانه و بازی	وینانتی و همکاران (۲۰۱۸) ^۲
بررسی برنامه درسی تربیت جنسی در دوره ابتدایی مبتنی بر دیدگاه معلمان و ارائه راهکارهای مطلوب از دیدگاه متخصصان	محمدیگی، فقیهی، ناطقی و جولایی (۱۳۹۷)
مدل تبیینی راهنمای خودآموز تربیت جنسی کودکان از دیدگاه والدین و مربیان مدارس ابتدایی منطقه (۵) شهر تهران: رویکرد جامعه‌نگر	ابوالقاسمی (۱۳۸۸)
ضرورت آموزش موضوعات جنسی و نقش موثر و پیشگیرانه رسانه	رزاقی (۱۳۹۳)
تعیین نگرش‌ها و نظرات معلمان در رابطه با نیاز اطلاعاتی جنسی برای کودکان	گازن و بالابان (۲۰۱۲) ^۳

1. Attride-Stirling

2. Vintanti

3. Ganz & Balaban

عنوان پژوهش	پژوهشگر
غالباً خوب است: بررسی اینکه چگونه رسانه‌های جمعی می‌توانند تأثیر مثبتی بر سلامت و توسعه جنسی داشته باشند	دی و اپستین (۲۰۰۶) ^۱
تکامل آموزش جنسی و دانش جنسی دانش‌آموزان در فنلاند در ۲۰۰۰	اسمو کانتولا (۲۰۱۰) ^۲
امکان‌سنجی آموزش مهارت‌های بهداشت جنسی در مدارس	کرمی و همکاران (۱۳۹۶)
تحلیل گفتمان انتقادی تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش ایران (وضعیت موجود) مبتنی بر اسناد مکتوب	حاجی‌پور و همکاران (۱۳۹۷)
ارائه الگوی جنسی با تکیه بر دیدگاه‌های اندیشمندان مسلمان	مزیدی و خدمتیان (۱۳۹۶)
برنامه آموزش همسالان: ارتقاء سلامت جنسی با ارائه بسیار قابل اعتماد، پیام‌ها در مدارس	لیزر و همکاران (۲۰۱۳) ^۳
تربیت جنسی کودکان به عنوان فراگیر در سالهای اولیه: ادراکات خانوادگی منبع مرکزی کارکنان	مارتنیلو (۲۰۱۶) ^۴
بررسی تحصیلات جنسی در مدارس ابتدایی در یونان: سیاست‌ها و عمل	جروکی (۲۰۱۰) ^۵
شناسایی و طبقه‌بندی مسائل اساسی دانش‌آموزان دوره ابتدایی در ارتباط با جنسیت و مسائل جنسی	اعتمادی‌زاده و نوری (۱۳۹۷)
ارزیابی تربیت جنسی خانواده‌های کودکان پیش‌دبستانی شهر شیراز: چالش‌ها و راهکارها	آزاده شیبانیان، ۱۳۹۷
ارزیابی آموزش جنسی برای نوجوانان در هنگ کنگ	فونگ و چان (۲۰۱۸) ^۶
تحقیقات تطبیقی آموزش جنسی برای نوجوانان چین و ایالات متحده	یو فنگ ژو (۲۰۱۸) ^۷
راه‌های پیشگیری از بلوغ زودرس جنسی از منظر قرآن و روایات	اشکریز (۱۳۹۵)
مطالعه تطبیقی برنامه‌های تربیت جنسی کودکان دوره ابتدایی یونسکو، هلند و انگلستان	جهانشیری (۱۳۹۷)
اثربخشی آموزش تربیت جنسی کودکان بر افزایش دانش و نگرش جنسی مادران و دانش‌افزایی کودکان در پیشگیری از سوءاستفاده جنسی	جابرزاده انصاری (۱۳۹۴)
کار اجتماعی و تربیت جنسی در مدرسه	مارینا و تومیتا (۲۰۱۸) ^۸
تربیت جنسی از دیدگاه اسلام	دهواری و موسوی (۱۳۹۵)
بررسی نقش آموزش و پرورش و لزوم آماده‌سازی معلمان در تربیت جنسی کودکان دبستانی و ارائه پیشنهادهایی در این مورد	کدخدا و ابراهیم پورقوی (۱۳۹۴)
بررسی تربیت جنسی کودکان دبستانی از دیدگاه روان‌شناسی اسلامی	ابراهیم‌زاده سنو، صالح‌نیا و ذبیحی شهری (۱۳۹۶)
بررسی تطبیقی فعالیت‌های فوق‌برنامه دوره ابتدایی ایران با کشورهای آمریکا، انگلستان و مالزی	احمدی (۱۳۹۲)

1. De & Apestin
2. Esmoo cantula
3. Lasor
4. Martenilo
5. Jeroki
6. Fung & Chan
7. YU feng gu
8. Marina & Tomita

عنوان پژوهش	پژوهشگر
شیوه‌شناسی تربیت جنسی کودکان و نوجوانان	گیلانی‌نیا (۱۳۹۴)
استفاده از یک برنامه آموزش جنسی در مدارس ابتدایی اندونزی: نظریه، کاربرد و بهترین شیوه‌ها	سافیتری (۲۰۱۷) ^۱
آگاهی‌بخشی به والدین و مراقبان کودک از کودک‌آزاری جنسی: راهبردهای پیشگیرانه و مقابله‌ای	انصاری (۱۳۹۷)
بررسی تربیت جنسی کودکان و نوجوانان از دیدگاه اسلام	سعادت‌فرد، خلوتی جابری، قلتاش و سعادت‌فرد (۱۳۹۴)
شناسایی مؤلفه‌های اساسی تربیت کودک براساس دیدگاه والدین ایرانی	رشید، حسینی اصل نظرو، یعقوبی و کرد نوقایی (۱۳۹۶)
تحلیل جامعه‌شناسی علل و پیامدهای هرزنگاری کودکان در شبکه‌های اجتماعی مجازی و راهکارهای پیشگیری اجتماعی از آن	عبدالهی (۱۳۹۵)
برنامه درسی جدید آموزش جنسی برای مدارس ابتدایی کوئینزلند	جولیت دی و جی گلدمن (۲۰۱۰) ^۲
آموزش جنسی برای کودکان و نوجوانان	کراسی بروئر و گری ماتسون (۲۰۱۶) ^۳
واکاوی راهکارهای آموزش تربیت جنسی در مدارس از دیدگاه معلمان	شیربیگی، اسماعیلی، سعیدی‌پور و سرمدی (۱۳۹۶)
تربیت جنسی کودکان و نوجوانان با رویکرد اسلامی، بستری برای پیشگیری از جرائم و انحرافات	قبادیان، دهقان و شمخانی (۱۳۹۶)
بازنگری روش‌های تربیت جنسی در مراکز پیش از دبستان با محوریت آموزه‌های دینی	مشائی (۱۳۹۴)
الگوی تقویت حياء در سبک زندگی اسلامی	جوکار (۱۳۹۲)
طراحی چارچوب برنامه درسی تربیت جنسی براساس مبانی تربیت اسلامی	قلتاش و محمد جانی (۱۳۹۷)
پیشگیری و درمان انحراف جنسی دوران بلوغ با رویکرد اخلاق اسلامی	سوری (۱۳۹۵)
مشارکت دانشجویان برای بهبود سلامت جنسی و باروری: گزارش راهنمایی دانشگاه برای تغییر ابتکاری در نیجر	بنویدز و همکاران (۲۰۱۹) ^۴
دانش پیشگیری از HIV و بهداشت باروری جنسی در میان نوجوانان پاپو در مشاوره ارتقاء سلامتی با استفاده از ماژول‌های دوستانه و بازی	آروینانتی و همکاران (۲۰۱۸)
کار اجتماعی و تربیت جنسی در مدرسه	مارینا و تومیتا (۲۰۱۸)
محتوای مناسب برای تربیت جنسی در کتب درسی متوسطه	فرمهمینی فراهانی (۱۳۸۳)

۲-۱. روش اجرا

در ابتدا به صورت هدفمند، دانش‌آموزان دوره متوسطه اول با توجه به ملاحظات اخلاقی در مصاحبه، انتخاب شده و پس از انجام مراحل در خصوص مصاحبه، ابتدا جملات و عبارات مهم مرتبط با سؤالات

1. Safitri
2. Jooliet dee & J.Goldman
3. Crassi Brooner & Garri Matson
4. Benvids

تحقیق استخراج و در جدول قرار گرفتند. سپس، از جمله‌به‌جمله و خط‌به‌خط مطالب، مفاهیم جزئی بیرون کشیده شده و کدگذاری شده و در مرحله بعدی، کدهای پدیده‌های کشف شده در داده‌ها که مستقیماً به پرسش‌های تحقیق مربوط می‌شوند، دسته‌بندی شدند. مقوله‌های به‌دست آمده، مجدداً به کدهایی مرتبط گردیدند که انتزاعی‌تر از کارهای مرحله اول بودند. از میان مقوله‌های به‌وجود آمده در مرحله کدگذاری باز، آنهایی که به‌نظر می‌رسید بیش از سایر مقولات در مراحل بعدی به‌کار می‌آیند، انتخاب شده و مفاهیم مشترک در یک دسته قرار گرفتند. در نهایت، مضامین مرتبط با تربیت جنسی استخراج شدند. در قسمت دوم، یافته‌های پژوهش‌های انجام‌شده، از منابع مختلف چاپی و مرتبط با موضوع تربیت جنسی، مطالعه شده و پس از فیش‌برداری، مضامین مختلف در زمینه تربیت جنسی مانند مرحله قبل، کدگذاری و استخراج و سپس، دسته مضامین عناصر برنامه درسی تربیت جنسی تعیین گردید. در نهایت، طرح برنامه درسی تربیت جنسی پیشنهادی برای دوره متوسطه اول با توجه به دسته مضامین ایجاد شده، ارائه گردید و در ادامه، برنامه درسی ارائه شده، براساس نظر متخصصان تربیت جنسی، اعتبارسنجی شد.

۳. یافته‌ها

پس از استخراج مضامین مرتبط با تربیت جنسی از منابع انتخابی، تحلیل مضامین و متون موردنظر، با نظر اساتید به تفکیک انجام گرفت؛ که ۲۵۶ مضمون استخراج گردید. سپس، مضامین استخراجی تکراری و هم‌معنا حذف شده و براساس روش آتراید استرلینگ دسته‌بندی آنها به تفکیک پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر با نظر اساتید انجام شد (جدول ۲).

جدول ۲- دسته‌بندی مضامین در رابطه با اهداف برنامه درسی تربیت جنسی با توجه به منابع

مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱- حفظ سلامت روح و روان افراد ۱۴۴- ارتقاء توسعه سلامت روانی و جسمی دانش‌آموزان ۱۶۴- آرامش و آسایش متربی در زندگی ۱۶۶- رشد سالم جنسی ۱۷۹- پیش رفتن رشد جنسی کودکان، به طور طبیعی و سالم ۲۰۲- به وجود آوردن شرایط مناسب برای رشد سالم جنسی	تأمین سلامت روانی و جسمی دانش‌آموزان	اهداف برنامه درسی تربیت جنسی
۵۷- حفظ عفاف در جامعه ۵۶- حفظ عفت و پاکدامنی فردی ۱۸۵- پرورش فضایل اخلاقی عفت، حیاء و غیرت	رعایت عفاف و حجاب مناسب	

مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۸۲- پیشگیری از ابتلا به انواع انحرافات جنسی ۱۰- راثه دانش درست و دقیق درباره مسائل جنسی ۲۳- پیشگیری از خودارضایی ۲۴- پیشگیری از همجنس‌گرایی ۱۲۹- آگاهی فرزندان پیش از ابتلا به مخاطرات جنسی ۲۴۵- شناخت، آگاهی و کنترل تحریک‌های جنسی ۱۳۲- آشنایی با تأثیرات سوء تمایلات جنسی کنترل نشده ۲۳۷- پیشگیری از رفتارهای تحریک‌کننده	شناخت مسائل جنسی مرتبط با فرهنگ جامعه	
۱۶۹- ایجاد زمینه پاکدامنی در جامعه ۲۰۳- جلوگیری از انحراف افراد جامعه ۱۰۵- سالم‌سازی فضای اجتماع ۱۴۶- ترویج ثبات اجتماعی ۱۴۸- حفظ نظم اجتماعی ۱۲۳- شناخت ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی مرتبط با جنسیت و مسائل جنسی ۲۱- پیشگیری از آسیب‌ها و ناهنجاری‌های جنسی	مهیاءسازی عناصر اجتماعی موثر در تربیت جنسی	
۲۳۴- پیشگیری از عادت‌های نامطلوب جنسی ۲۳۵- پیشگیری از بیداری زودرس جنسی ۱۵۸- پیشگیری از سوءاستفاده جنسی ۳- سالم‌سازی روابط جنسی ۱۰۰- پیشگیری از گناه جنسی	حفظ افراد از آلودگی و فسادهای جنسی	
۱۴- ارتقای مهارت پذیرش مسئولیت نسبت به رفتار خود ۲۱۴- شناخت مسئولیت‌های مربوط به جنسیت ۲۲۰- درک از فعالیت جنسی مسئولانه	آمادگی برای برعهده گرفتن مسئولیت جنسی	

الف) اهداف برنامه درسی تربیت جنسی

در پاسخ به اولین سؤال فرعی پژوهش مبنی بر اینکه تجمیع نتایج تحقیقات، چه اهدافی را برای برنامه درسی تربیت جنسی ارائه می‌دهد؟

براساس نتایج تحقیقات مرتبط می‌توان هدف‌های زیر را برداشت کرد:

۱- تأمین سلامت روانی و جسمی دانش‌آموزان: سلامت دانش‌آموزان از نظر روانی و جسمی به‌عنوان یکی از اهداف برنامه درسی تربیت جنسی باید موردتوجه خاص قرار گیرد. مبحث آموزش سلامت جنسی برای همه اقشار جامعه: شامل معلمان، دانش‌آموزان، والدین، پژوهشگران، مشاوران، برنامه‌ریزان آموزشی و درسی، سیاست‌گذاران، پزشکان و اساتید دانشگاه، یک فرآیند طولانی و مادام‌العمر می‌باشد که همیشه

باید مورد توجه قرار گیرد.

۲- رعایت عفاف و حجاب مناسب: رعایت حجاب و عفاف، می‌تواند آثار مثبت زیادی از قبیل سلامت روانی افراد در جامعه، استحکام خانواده و رسیدن به کمال و رشد شخصیت انسان را فراهم کرده و از آسیب‌های اجتماعی جلوگیری نماید.

۳- پیشگیری از انحراف جنسی: از معضلاتی که در جوامع بشری، کم‌وبیش وجود دارد، پدیده انحرافات جنسی در نسل نوجوانان و جوانان است. انحراف جنسی به رفتارهای جنسی مغایر با معیارهای مورد قبول جامعه، قانون و شرع گفته می‌شود. لذا، با توجه به اینکه غریزه جنسی نباید از مسیر صحیح خود منحرف گردد و این نکته که پیشگیری بهتر از درمان است؛ پس، یکی از مهم‌ترین اهداف برنامه درسی تربیت جنسی، پیشگیری از انحراف افراد در رابطه با مسائل جنسی است.

۴- شناخت مسائل جنسی مرتبط با فرهنگ جامعه: تربیت جنسی در جوامع مختلف باید با توجه به فرهنگ آن جامعه صورت گیرد. لذا، در هر جامعه‌ای با توجه به فرهنگ آن جامعه، مسائل جنسی باید شناسایی و آموزش داده شود. به‌عنوان مثال، در ایران برای تربیت جنسی نوجوانان باید مسائل جنسی با توجه به نوع باورها و اعتقادات ایرانی-اسلامی افراد صورت گیرد.

۵- مهیاسازی عناصر اجتماعی مؤثر در تربیت جنسی: به‌کارگیری مهارت‌های اجتماعی مربوط با مسائل جنسی افراد باعث ایجاد نظم، ثبات و ایجاد پاکدامنی در جامعه می‌شود و از انحرافات و آسیب‌های جنسی و رفتارهای پرخطر جنسی جلوگیری می‌کند و باعث شناخت ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی مرتبط با مسائل جنسی خواهد شد.

۶- حفظ افراد از آلودگی و فسادهای جنسی: آلودگی و فسادهای جنسی، انواع مختلفی دارد که با تربیت جنسی صحیح می‌توان افراد را از این آلودگی‌ها حفظ نمود. نمونه‌هایی از این فسادها و آلودگی‌ها شامل عادت‌های نامطلوب جنسی، سوءاستفاده‌های جنسی و روابط ناسالم جنسی است؛ که باید افراد را توسط تربیت جنسی مطلوب از این آلودگی‌ها محافظت نمود و این موضوع، یکی از اهداف برنامه درسی تربیت جنسی است.

۷- آمادگی برای به‌عهده گرفتن مسئولیت جنسی: تربیت جنسی به‌دنبال آموزش افراد در زمینه مسئولیت‌های مرتبط با جنسیت افراد است؛ به‌گونه‌ای که افراد، این مسئولیت‌ها را به‌خوبی بشناسند و درک درستی از فعالیت‌های جنسی خود پیدا کنند و مهارت خود را در این زمینه ارتقاء دهند. با توجه به اینکه میزان مسئولیت‌پذیری با نوع جنسیت تغییر می‌کند؛ لازم است به‌خصوص در مورد پسران و در مورد مسئولیت‌پذیری آنها متناسب با جنسیت‌شان آموزش‌های بیشتری داده شود.

ب) محتوای برنامه درسی تربیت جنسی

دومین سؤال فرعی پژوهش این بود که تجميع نتایج تحقیقات، چه محتوایی را برای برنامه درسی تربیت جنسی مطرح می‌کند؟

محتوا از عناصر مهم دیگر برنامه‌های درسی است که اگر درست و براساس اصول برنامه‌ریزی درسی و متناسب با شرایط فرهنگی و قومی و طبیعی و روانشناختی، طراحی و تدوین گردد؛ تحقق اهداف برنامه‌های درسی و اهداف نظام آموزشی را رقم خواهد زد.

جدول ۳- دسته‌بندی مضامین در رابطه با محتوای برنامه درسی تربیت جنسی با توجه به منابع

مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۱۳۵- توسعه خودکنترلی غریزه جنسی ۱۸۳- دوری از کارهای بیدارکننده زودهنگام غریزه جنسی ۲۳۱- پیشگیری از تحریک غریزه جنسی ۲۲- پرورش صحیح و کنترل غریزه جنسی ۵۳- معرفی غریزه جنسی به عنوان سرمایه وجودی ۱۰۳- رعایت اعتدال در میل جنسی ۲۵۳- آشنایی با شیوه‌های کنترل و تعدیل غریزه جنسی ۱۰۷- نحوه برخورد با تحریک و هیجان میل جنسی	چگونگی هدایت غریزه جنسی	محتوای برنامه درسی تربیت جنسی
۶- آسیب‌های بهداشتی انحراف جنسی ۷- آسیب‌ها جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی انحرافات جنسی	آسیب‌های انحراف جنسی	
۴۳- روش توجه به صبر ۴۴- روش دعا و نیایش ۶۱- روش تقویت ایمان ۵۴- روش کنترل هوای نفس ۵۵- روش تقویت حیا، عفاف و غیرت ۵۸- روش محاسبه نفس ۵۹- روش خویشتن‌داری ۵۰- روش امر به معروف و نهی از منکر ۶۶- توجه به اصل ارزیابی الهی ۶۰- چگونگی تزکیه و عزت نفس	شیوه‌های معنوی قرار گرفتن صحیح در مسیر تربیت جنسی	
۲۳۸- جداسازی بستر خواب ۲۴۰- چگونگی ورود به اتاق والدین ۲۴۷- روش‌های مدیریت اوقات فراغت در خانه	وظایف جنسی در خانواده	
۲۱۱- چگونگی توجه به سلامت جسمی، اجتماعی، روانی، جنسی ۹۰- الگوهای مثبت درباره سلامت جنسی	بهداشت جنسی	

مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
۱۲۸- اندام جنسی و نحوه رعایت بهداشت آن ۱۸۶- چگونگی حفظ بهداشت جنسی ۲۵۴- نکات بهداشتی در سنین بلوغ ۱۲۶- انواع بیماری‌های جنسی ۱۹۲- پیشگیری از بیماری جنسی ۲۲۲- جلوگیری از عفونت‌های مقاربتی ۲۲۱- جلوگیری از HIV	آشنایی با بیماری‌های جنسی	
۸۳- دادن اطلاعات توسط فرد مناسب ۸۴- دادن اطلاعات در زمان مناسب ۹۲- فراهم آوردن اطمینان از حقایق واقعی ۱۰۱- بیان موضوع‌های جنسی در فضای غیررسمی	چگونگی ارائه اطلاعات جنسی	
۱۷- شناخت فضائل اخلاقی (حیاء، عفت، غیرت) ۱۳۳- معیارهای امتناع از روابط دوستانه غیرمقید به اصول اخلاقی ۲۳۶- چگونگی رعایت آداب و اخلاق جنسی ۱۵۵- احترام به حقوق جنسی خود و دیگران	اخلاق جنسی	
۸۷- توسط مشاوران ۸۸- توسط پزشکان ۸۹- توسط متخصصان بهداشتی ۲۱۶- ارائه اطلاعات جنسی توسط مدارس (معلمان و گروه‌های همکار) ۱۶۰- دریافت اطلاعات جنسی از والدین ۱۶۱- دریافت اطلاعات جنسی از دوستان و همسالان ۱۶۲- دریافت اطلاعات جنسی از اینترنت	منابع دریافت اطلاعات جنسی	
۱۳۱- معیار اخلاقی پرهیز از روابط پنهانی با جنس مخالف ۱۳۷- پذیرش جنس مخالف ۱۳۸- شناخت احساسات جنس مخالف ۱۳۴- حدود شرعی در خصوص ارتباط با جنس مخالف ۲۸- نحوه ارتباط بین دو جنس ۹- احکام فقهی مربوط به حوزه روابط دختر و پسر ۱۳۶- احترام گذاردن نسبت به جنس مخالف	جنس مخالف و فهم ارتباط با آن	محتوای برنامه درسی تربیت جنسی
۲۶- تغییر ویژگی‌های جنسی ۷۵- شکل‌گیری صحیح هویت جنسی ۷۸- چستی احساسات جنسی ۷۹- تفکیک رفتارهای جنسی ۱۹۰- تفاوت‌های نقش‌های جنسیتی ۲۰۶- تفاوت‌های جنسیتی ۱۹۵- احترام قائل شدن به بدن خود	هویت جنسی	

مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۸۰- تلویزیون عامل شروع زود هنگام یا تأخیر رفتارهای جنسی ۲۲۴- اینترنت ۲۲۶- ماهواره ۲۱۰- شبکه‌های اجتماعی تلگرام و اینستاگرام	انواع رسانه‌های موثر در تربیت جنسی	
۲۵- انواع آزار جنسی ۱۹۳- رعایت حد و مرز ۱۹۶- نه گفتن ۱۹۷- توانایی حمایت از خود ۱۹۸- اسرار خوب و بد ۱۹۹- لمس خوب و بد ۲۰۰- چگونگی اطلاع دادن به بزرگ‌ترها ۲۰۱- چگونگی کمک گرفتن از سازمان‌ها ۲۰۹- حفظ حریم خصوصی ۱۸۹- پیشگیری از استثمار جنسی	جلوگیری از سوءاستفاده‌های جنسی	محتوای برنامه درسی تربیت جنسی

با توجه به استخراج مؤلفه‌های مرتبط با محتوای برنامه درسی تربیت جنسی از منابع مختلف، تعداد ۱۳ زیرمؤلفه، شامل آشنایی با بیماری‌های جنسی، جلوگیری از سوءاستفاده‌های جنسی، انواع رسانه‌های مؤثر در تربیت جنسی، هویت جنسی، بهداشت جنسی، وظایف جنسی در خانواده، جنس مخالف و ارتباط با آن، شیوه‌های معنوی قرار گرفتن صحیح در مسیر تربیت جنسی، منابع دریافت اطلاعات جنسی، اخلاق جنسی، چگونگی هدایت‌گریزه جنسی، آسیب‌های انحراف جنسی و چگونگی ارائه اطلاعات جنسی به‌دست آمد.

ج) روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه درسی تربیت جنسی

با عنایت به سومین سؤال فرعی تحقیق، تجمیع نتایج تحقیقات، کدام روش‌های یاددهی-یادگیری را برای برنامه درسی تربیت جنسی معرفی می‌کند؟ در پاسخ به این سؤال و با توجه به تحقیقات و اینکه بهبود کیفیت آموزش و پرورش علاوه بر اینکه وابسته به اهداف و محتوای آن می‌باشد، تحت تأثیر روش‌های وصول به آن اهداف و محتوا قرار دارد و چون بررسی تأثیر روش‌ها در بعضی از زمینه‌های آموزش و پرورش نسبت به زمینه‌های دیگر پیچیده‌تر و دشوارتر است؛ لذا، بررسی تأثیر روش‌های تدریس بر یادگیری ارزش‌ها و تغییر نگرش‌ها از این جمله است. اگر قرار است که محتوای برنامه درسی تعیین‌شده به‌طور مؤثر به یادگیرندگان انتقال داده شود، نیاز است از روش‌های یاددهی-یادگیری مناسب در رابطه با برنامه درسی موردنظر استفاده گردد. در رابطه با این عنصر برنامه درسی تربیت جنسی، باید تصمیم‌گیری شود که

از چه روش‌هایی می‌توان این نوع برنامه درسی را به بهترین صورت ممکن ارائه نمود. دقت در نوع روش‌های یاددهی-یادگیری موجب دستیابی به موفقیت بیشتر در برنامه درسی خواهد شد؛ به همین دلیل، انتخاب درست این روش‌ها در الگوی این برنامه درسی اهمیت بسیاری دارد. یافته‌ها در این قسمت از پژوهش در خصوص روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه درسی تربیت جنسی پس از تحلیل و دسته‌بندی مضامین مستخرج از تحقیقات در زمینه تربیت جنسی و با توجه به جدول (۴) روش‌های تدریس و روش‌های تربیتی به‌دست آمد.

جدول ۴- دسته‌بندی مضامین در رابطه با روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه درسی تربیت جنسی با توجه به منابع

مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۸۱- سخنرانی برای دانش‌آموزان (روش سخنرانی) ۱۴۲- روش بازتاب گروهی ۱۴۳- روش جعبه‌های پرسش ناشناس (روش پرسش و پاسخ) ۲۲۷- روش حل مسأله ۴۱- روش گفتگو ۲۴۹- استفاده از روش بازی ۱۱۴- روش یادگیری مبتنی بر فعالیت ۹۶- سخنرانی‌های خود دانش‌آموزان (روش بازگویی) ۱۱۹- روش نمایشی ۹۵- روش ایفای نقش	روش‌های تدریس	روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه درسی تربیت جنسی
۳۸- روش تذکر و یادآوری ۴۵- روش موعظه و پند و اندرز ۳۹- روش عبرت‌آموزی ۴۲- روش قصه‌گویی و تمثیل ۴۷- روش اسوه‌گزینی	روش‌های تربیتی در اسلام	

در رابطه با مؤلفه روش‌های تدریس، تعداد ۱۰ روش تدریس (سخنرانی برای دانش‌آموزان، روش بازتاب گروهی، روش جعبه‌های پرسش ناشناس، روش حل مسئله، روش گفت‌وگو، استفاده از روش بازی، روش یادگیری مبتنی بر فعالیت، روش بازگویی، روش ایفای نقش، روش نمایشی)؛ و در مورد شیوه‌های تربیتی در اسلام، ۵ روش تربیتی (روش تذکر و یادآوری، روش موعظه و پند و اندرز، روش عبرت‌آموزی، روش قصه‌گویی و تمثیل، روش اسوه‌گزینی) به‌دست آمد. با توجه به اینکه برنامه‌های درسی در ایران باید مبتنی بر اصول و قواعد اسلامی باشد؛ لذا، می‌توان از روش‌های تربیتی که در اسلام وجود دارد، بهره برد.

د) ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی

چهارمین سؤال فرعی پژوهش این بود که تجميع نتایج تحقیقات، کدام روش‌های ارزشیابی را برای برنامه درسی تربیت جنسی تجویز می‌کند؟ در رسیدن به پاسخ این سؤال می‌توان گفت که امروزه ارزشیابی در سازمان‌های آموزشی، بازوانی قوی برای مدیران و معلمان است که به کمک آنها می‌توان در مورد قطع، ادامه، اصلاح یا تعدیل و توسعه برنامه‌های آموزشی و درسی تصمیم‌گیری نمود. توجه به ارزشیابی برنامه‌های درسی جهت دستیابی به هدف‌های توسعه انسانی از اهمیت خاصی برخوردار است. با استفاده از ارزشیابی، می‌توان به میزان دستیابی به اهداف برنامه درسی موردنظر پی برد؛ چون ارزشیابی، یک ابزار قدرتمند برای شفاف‌سازی اهداف آموزشی می‌باشد. با توجه به یافته‌های این پژوهش، ارزشیابی در قلمرو تربیت جنسی باید مبتنی بر اصولی باشد که دستیابی به اهداف آن را نشان دهد و از روش‌هایی استفاده گردد که مشخص نماید یادگیری برنامه درسی تربیت جنسی، تا چه میزان در فراگیران صورت گرفته؛ که این خود مستلزم استفاده از ابزارهای ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی می‌باشد. لذا، در این تحقیق در رابطه با عنصر ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی سه مضمون اصول، روش و ابزارهای ارزشیابی استخراج گردید؛ که هرکدام دارای مضامین پایه مربوطه می‌باشند (جدول ۵). با توجه به اطلاعات به دست آمده، روش‌های ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی شامل ارزشیابی براساس عملکرد دانش‌آموزان، خودارزیابی مبتنی بر معیارهای تربیت جنسی و ثبت فعالیت‌های داخل و خارج کلاس می‌باشد.

جدول ۵- دسته‌بندی مضامین در رابطه با ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی با توجه به منابع

مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر
۶۵- اصل توجه به قرآن و پیامبر و سنت به عنوان معیار در تربیت جنسی ۶۷- اصل خودارزیابی دانش‌آموزان ۷۳- ارزشیابی در حد وسیع و توان ۷۴- ارزشیابی به قصد بازخورد و بهبود ۱۷۸- تعلق نگرفتن نمره به دانش‌آموزان ۲۴۱- مشارکت همه‌جانبه یادگیرنده در فرایند ارزیابی ۲۴۲- ارزیابی در فضای آزاد و دارای انعطاف	اصول ارزشیابی	ارزشیابی برنامه درسی تربیت جنسی
۶۹- ثبت فعالیت‌های داخل و خارج کلاس پیرامون مسائل جنسی ۱۷۷- ارزشیابی براساس عملکرد دانش‌آموزان مرتبط با تربیت جنسی ۱۷۵- خودارزیابی مبتنی بر معیارهای تربیت جنسی	روش‌های ارزشیابی	
۷۲- استفاده از چک لیست ۲۴۳- آزمون مداد کاغذی ۲۴۴- خود گزارش‌نویسی	ابزارهای ارزشیابی	

۴. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف طراحی برنامه درسی تربیت جنسی پسران در دوره متوسطه اول ایران انجام گرفت. یافته‌ها که مبتنی بر مضامین تربیت جنسی استخراج شده از منابع مکتوب چاپی و دیجیتالی بودف در ۴ دسته کلی «اهداف»، «محتوا»، «روش‌های یاددهی-یادگیری» و «ارزشیابی»، تقسیم‌بندی شدند. در دسته اهداف، ۷ مضمون سازمان‌دهنده (تأمین سلامت روانی و جسمی دانش‌آموزان، رعایت عفاف و حجاب مناسب، پیشگیری از انحراف جنسی، شناخت مسائل جنسی مرتبط با فرهنگ جامعه، مهیاسازی عناصر اجتماعی مؤثر در تربیت جنسی، حفظ افراد از آلودگی و فسادهای جنسی و آمادگی برای به‌عهده گرفتن مسئولیت جنسی) با ۳۶ مضمون پایه؛ در دسته محتوا ۱۳ مضمون سازمان‌دهنده (آشنایی با بیماری‌های جنسی، جلوگیری از سوءاستفاده‌های جنسی، انواع رسانه‌های مؤثر در تربیت جنسی، هویت جنسی، بهداشت جنسی، وظایف جنسی در خانواده، جنس مخالف و ارتباط با آن، شیوه‌های معنوی قرار گرفتن صحیح در مسیر تربیت جنسی، منابع دریافت اطلاعات جنسی، اخلاق جنسی، چگونگی هدایت غریزه جنسی، آسیب‌های انحراف جنسی و چگونگی ارائه اطلاعات جنسی) با ۷۴ مضمون پایه؛ در دسته روش‌های یاددهی-یادگیری، ۲ مضمون سازمان‌دهنده (روش‌های تدریس و روش‌های تربیتی در اسلام) با ۱۵ مضمون پایه و در دسته ارزشیابی، ۳ مضمون سازمان‌دهنده (اصول ارزشیابی، روش‌های ارزشیابی و ابزارهای ارزشیابی) با ۱۳ مضمون پایه بدست آمد. یافته‌های پژوهش با نتایج چهار دسته از پژوهش‌ها سازگار است: دسته اول که بر اهداف تربیت جنسی در برنامه درسی تأکید دارند، مانند دیانی و همکاران (۱۳۹۴) که از تقلیل تربیت جنسی به بررسی مسائل کلیشه‌ای سخن رانده و اقدامات آموزش و پرورش را برای پاسخگویی به نیازهای تربیت جنسی دانش‌آموزان کافی ندانسته؛ پژوهش شفيعی اپورواری و یاری دهنوی (۱۳۹۴) که دریافتند شرم و حیای مذموم و عدم بینش و آگاهی صحیح، مانع گنجاندن تربیت جنسی به شکل کامل و جامع در برنامه درسی است؛ پژوهش کوانتولا^۱ (۲۰۰۸) که نشان دادند هدف تربیت جنسی باید حس مسئولیت و آگاهی از واقعیت‌های مسائل جنسی به دانش‌آموزان باشد.

در رابطه با محتوا نیز با دسته دیگری از پژوهش‌ها سازگار است، مانند پژوهش اسلامیان و همکاران (۱۳۹۴) که نشان دادند محتوای برنامه تربیت جنسی در مدارس باید دربرگیرنده مقوله‌هایی نظیر آموزش جنسی مبتنی بر معنویت و تعالیم دینی، توجه به رعایت چارچوب‌های مذهبی و ارزش‌های اجتماعی در رفتارهای جنسی، ارائه اطلاعات و آگاهی‌های مفید و سازنده در زمینه رفتارهای سالم جنسی، آموزش سلامت جنسی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی و روش‌های حفظ و مراقبت جنسی باشد؛ براساس پژوهش دی

ماتوس^۱ و همکاران (۲۰۱۴) که دریافتند درس قانون ارتباط نزدیک‌تری با مباحث تربیت جنسی دارد و باید در محتوای درسی جای داشته باشد؛ و پژوهش داسیلوا و همکاران (۲۰۱۳) که نشان دادند موضوعات تربیت جنسی شامل آشنایی با اندام تناسلی، بارداری و پیشگیری از آن، بهداشت جنسی و روابط با جنس مخالف و هویت جنسی است. با توجه به نظر متخصصان تربیت جنسی، آموزش بیماری‌های جنسی و تولیدمثل و تولد، در دوره متوسطه اول مناسب دیده نشد و نیز از محتوای موردنظر حذف گردید. این موضوع با نتایج پژوهش مزیدی و خدمتیان (۱۳۹۶) سازگار است؛ که نتیجه گرفتند مباحث مربوط به اهداف و روش‌های تربیت جنسی از دیدگاه اندیشمندان مسلمان، تطابق مناسبی با فضای فرهنگی عصر حاضر دارد؛ اما برخی از جنبه‌های محتوای تربیت جنسی موردنظر آنها نیاز به تجدیدنظر دارد. در رابطه با روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه درسی تربیت جنسی، نتایج این پژوهش با یافته‌های تحقیق محمدجانی و همکاران (۱۳۹۵) مبنی بر اینکه با عنایت به مبانی برنامه درسی تربیت جنسی و پیشینه پژوهشی، دو گروه روش‌های مستقیم (فعال و سنتی) و نیز روش‌های غیرمستقیم (روش‌های زمینه‌ساز و غیررسمی) به عنوان روش‌های یاددهی-یادگیری و اجرای برنامه درسی تربیت جنسی استفاده شود، همخوانی دارد. در خصوص عنصر ارزشیابی، می‌توان گفت، نتایج تحقیق حاضر با یافته پژوهش محمدجانی و همکاران (۱۳۹۵) در رابطه با ارزشیابی، هم‌راستا است؛ مبنی بر اینکه معلم نباید ارزشیابی خود را محدود به آزمون‌های مداد کاغذی و یا آزمون‌های شفاهی کرده، بلکه با توجه به ماهیت و پیچیدگی و ظرفیت حوزه تربیت جنسی، بایستی به مخاطبان فرصت داد و زمینه را مهیا کرد تا بتوانند به هر شکلی که می‌توانند بازخورد لازم را داشته باشند. بنابراین، انعطاف‌پذیری در به‌کارگیری آزمون‌ها و وسیله‌های گردآوری داده‌ها پیرامون کمیت و کیفیت تجربه‌های تربیتی مخاطبان، مورد تأکید است. همچنین، با نتایج پژوهش محمدبیگی و همکاران (۱۳۹۷) مبنی بر استفاده از روش‌های مختلف ارزشیابی در علوم تربیتی و توجه به اصل قرآن و سنت در ارزشیابی و به‌کارگیری ارزشیابی بیرونی (نظارت بر رفتار یادگیرنده) نیز هم‌راستا می‌باشد. در تبیین نتایج می‌توان گفت موضوع امیال جنسی، یکی از مهم‌ترین موضوعاتی است که باید نسبت به آن حساسیت نشان داد. دانش‌آموزان متوسطه اول در حساس‌ترین دوره زندگی و آشنایی با موضوعات جنسی و حساس‌شدن نسبت به آن هستند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت یکی از بهترین مکان‌هایی که می‌توان در آن، مسائل مورد نیاز جنسی را آموزش داد، مدرسه و برنامه درسی مبتنی بر آن است. از سوی دیگر، باید گفت فرهنگ ما به‌گونه‌ای است که صحبت کردن در مورد مسائل جنسی همیشه همراه شرم و حتی سرزنش بوده است. این باورهای سنتی نیز قابل توجه است. راجرز نیز به‌خوبی به تبیین

این امر پرداخته است. وی در رابطه با رفتار جنسی معتقد است جامعه ما به‌طور سنتی برای ارزش جنسی، شرایط بسیار محدودی وضع می‌کند. این شرایط محدودکننده باعث شده که افراد زیادی برای اینکه احترام بیشتری برای خود قائل شوند، ارزش مسائل جنسی خویش را نادیده بگیرند. شاید در واکنش به این ممنوعیت‌های بیش از حد در مورد مسائل جنسی، باید شرایطی تدارک دید که به‌گونه‌ای علمی با مسائل موردنیاز دانش‌آموزان مواجه شد؛ زیرا فضای کنونی، شدت تغییرات و انتشار و دسترسی زیاد به منابع اطلاعاتی که در این حوزه عرضه می‌شود، می‌تواند با فرهنگ ما در تناقض باشد.

— منابع —

- ابراهیمی هرستانی، اصغر؛ بهروز، مهرام؛ لیاقتدار، محمدجواد (۱۳۹۴). واکاوی برنامه درسی مغفول برای تربیت جنسی دانش‌آموزان پسر مقطع راهنمایی تحصیلی. پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، ۲(۱۷)، ص ۲۶-۴۰.
- اسلامیان، زهرا؛ اسلامیان، حسن؛ سعیدی رضوانی، محمود (۱۳۹۴). نگاهی به برنامه درسی تربیت جنسی در نظام تعلیم و تربیت با تأکید بر دو عنصر هدف و محتوا. در: همایش خانواده و تربیت جنسی.
- دیانی، شمس‌الدین؛ نمازی زادگان، سعید (۱۳۹۴). نقش مربیان در تربیت جنسی کودکان و نوجوانان. در: همایش خانواده و تربیت جنسی. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- رزاقی، رضا (۱۳۹۳). آموزش موضوعات جنسی. تهران: نشر دانژه.
- رزاقی، رضا؛ برجعلی، احمد؛ سهرابی، فرامرز؛ دلاور، علی (۱۳۹۲). چالش‌های سلامت جنسی نوجوانان جدا شده از خانه، ارزیابی و راهکارها. رفاه اجتماعی، شماره ۴، ص ۷۱-۹۰.
- شفیعی اپورواری، نعیمة؛ یاری دهنوی، مراد (۱۳۹۴). تأملی بر نقش آفرینی وارونه متصدیان تربیت جنسی و ترسیم رسالت مطلوب هر یک از آنها از منظر مشاوران و کارشناسان دینی مدرسه. در: همایش خانواده و تربیت جنسی. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- طهماسب‌زاده شیخ‌لار، داود؛ عظیم‌پور، احسان؛ ایمان‌زاده، علی (۱۴۰۰). مطالعه فرایند تربیت جنسی نوجوانان ایرانی: نظریه داده‌بنیاد. پژوهش‌های برنامه درسی، ۱۱(۲۲)، ص ۱۲۶-۱۵۳.
- قائمی، علی (۱۳۸۶). تربیت و بازسازی کودک. تهران: انتشارات امیری.
- محمدبگی، رضا؛ فقیهی، علیرضا؛ ناطقی، فائزه؛ جولایی، لیلا (۱۳۹۷). بررسی برنامه درسی تربیت جنسی در دوره ابتدایی مبتنی بر دیدگاه معلمان و ارائه راهکارهای مطلوب از دیدگاه متخصصان. نظریه و عمل در برنامه درسی، ۶(۱۲)، ص ۱۴۱-۱۶۶.
- محمدجانی، صدیقه؛ یارمحمدیان، محمدحسین؛ کجیاف، محمدباقر؛ قلناش، عباس (۱۳۹۵). الگوی برنامه درسی تربیت جنسی برای دوره نوجوانی براساس قرآن و روایت‌های معصومین. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۷(۳)، ص ۱۹-۴۴.
- مزیدی، محمد؛ خدمتیان، محمد (۱۳۹۶). ارائه الگوی جنسی با تکیه بر دیدگاه‌های اندیشمندان مسلمان. تربیت اسلامی، ۱۲(۲۵)، ص ۱۶۱-۱۸۳.
- Bishop, P.A. & Harrison, L.M. (2021). *The successful middle school: This we believe*. Association for Middle Level Education.
- Brissette, I., Wales, K. & O'Connell, M. (2013). Evaluating the wellness school assessment tool for use in public health practice to improve school nutrition and physical education policies in New York. *Journal of school health*, 83(11), p. 757- 62.
- da Silva, D.Q., Oscar Ulloa, G. & Sperling, Ch. (2013). Sex education in the eyes of primary school teachers in Novo Hamburgo, Rio Grande do Sul, Brazil. *Reproductive Health Matters*, 21(41), p. 114-123.
- De Matos, M., Reis, M., Ramiro, L. & Ribeiro, I. (2014). Sexual Education in Schools in Portugal: Evaluation of a Years Period. *Creative Education*, no. 5, p. 1353-136.
- Gibson, S.A., Chappell, A.T. & Maggard, S.R. (2010). A theoretical investigation of public attitudes toward sex education. *Sociological Spectrum*, 30(2), p. 142-161.

- Gibson, S.A., Chappell, A.T. & Maggard, S.R. (2010). A theoretical investigation of public attitudes toward sex education. *Sociological Spectrum*, 30(2), p. 142–161
- Kontula, O. (2008). Nordic Sex Education: A Case of Finland. *Journal of Sexologies*, 17(1), p. 25.
- Meiksin, R., Campbell, R., Crichton, J., Morgan, G.S., Williams, P., Willmott, M., Tilouche, N., Ponsford, R., Barter, C.A. & Sweeting, H. (2020). Implementing a whole-school relationships and sex education intervention to prevent dating and relationship violence: evidence from a pilot trial in English secondary schools. *Sex Education*, 20(6), p. 658-674.
- Peskin, M.F., Shegog, R. & Markham, C.M. (2015). Thiel M, Baumler ER, Addy RC, Gabay EK, Emery ST. 2015. Efficacy of It's Your Game-Tech: A computer-based sexual health education program for middle school youth. *Journal of Adolescent Health*, 56(5), p. 515-21.